

POLITICAL STABILITY OF IRAN UNDER SANCTIONS AND SOCIAL TRANSFORMATION

Sarvarbek Fayzullaev

Senior Lecturer, University of
World Economy and Diplomacy (PhD)

Email: fayz55@mail.ru

Tashkent, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Institutional adaptation, hybrid governance, controlled freedom, illusion of managed freedom, impact of sanctions, social stability.

Received: 24.11.25

Accepted: 25.11.25

Published: 26.11.25

Abstract: The article analyzes the political and economic environment of the Islamic Republic of Iran in 2025. The study emphasizes that the country is not in a state of classical crisis, but rather in a stage of institutional adaptation and strategic resilience under external sanctions, regional conflicts, and internal discontent. It also examines Iran's ability to mobilize internal resources and adapt to external constraints through the models of "controlled freedom" and "hybrid governance." The methods of maintaining stability through economic indicators, human rights practices, and social mitigation mechanisms are explored. Overall, the article evaluates Iran's current condition not as weakness, but as a process of strategic adaptation while maintaining balance.

САНКЦИЯЛАР ВА ИЖТИМОЙ ҶЗГАРИШЛАР ШАРОИТИДА ЭРОННИНГ СИЁСИЙ БАҲҚАРОРЛИГИ

Сарварбек Файзуллаев

Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия
университети катта ўқитувчиси (PhD)

fayz55@mail.ru

Тошкент, Ўзбекистон

МАҚОЛА ҲАҚИДА

Калит сўзлар: Институционал мослашув, гибрид бошқарув, назоратли эркинлик, бошқариладиган эркинлик
Аннотация: Мақолада 2025 йилдаги Эрон Ислом Республикасининг сиёсий ва иқтисодий муҳити таҳлил

иллюзияси, санкциялар таъсири ва ижтимоий барқарорлик.

килинган. Тадқиқотда мамлакатнинг классик инқироз ҳолатида эмас, балки ташқи санкциялар, минтақавий зиддиятлар ва ички норозилик шароитида институционал мослашув ҳамда стратегик барқарорлик босқичида экани таъкидланади. Шу билан бирга, “назоратли эркинлик” ва “гибрид бошқарув” моделлари орқали Эроннинг ички ресурсларни сафарбар этиш ва ташқи чекловларга мослашиш қобилияти таҳлил этилади. Иқтисодий кўрсаткичлар, инсон ҳуқуқлари ҳамда ижтимоий юмшатиш механизмлари орқали барқарорликни таъминлаш усуллари ўрганилади. Умуман, мақолада Эроннинг ҳозирги ҳолати заифлик эмас, балки мувозанатни сақлаган ҳолда стратегик адаптация жараёни сифатида баҳоланади.

ПОЛИТИЧЕСКАЯ СТАБИЛЬНОСТЬ ИРАНА В УСЛОВИЯХ САНКЦИЙ И СОЦИАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

Сарварбек Файзуллаев

Старший преподаватель Университета мировой экономики и дипломатии (PhD)

Email: fayz55@mail.ru

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: институциональная адаптация, гибридное управление, контролируемая свобода, иллюзия управляемой свободы, влияние санкций, социальная стабильность.

Аннотация: В статье анализируется политическая и экономическая среда Исламской Республики Иран в 2025 году. Отмечается, что страна находится не в классическом кризисном состоянии, а на этапе институциональной адаптации и стратегической устойчивости в условиях внешних санкций, региональных конфликтов и внутреннего недовольства. Рассматривается способность Ирана мобилизовать внутренние ресурсы и приспособливаться к внешним ограничениям посредством моделей «контролируемой свободы» и «гибридного управления». Изучаются методы обеспечения стабильности через экономические показатели, права человека и механизмы социального смягчения. В целом, текущее состояние Ирана оценивается не как слабость, а как процесс

Кириш. Жаҳон геосиёсий маконида сўнгги йилларда кузатилаётган нотинч вазият, санкциялар сиёсати ва минтақавий зиддиятлар мамлакатларнинг ички барқарорлик моделларини синовдан ўтказмоқда. Айниқса, Эрон Ислом Республикаси мисолида бу жараёнлар янада яққол намоён бўлмоқда. 2025 йилдаги сиёсий ва иқтисодий воқеликлар шуни кўрсатадики, ташқи босим ва ички норозиликларга қарамасдан, Эрон тузилмаси ўз барқарорлигини тўлиқ йўқотмаган, балки янги мослашув стратегиясини ишлаб чиққан.

Шу нуқтаи назардан, Эрон тажрибасини фақат “инқироз” ёки “кучсизлик” доирасида баҳолаш тўғри эмас. Аксинча, у “институционал мослашув” босқичига ўтган бўлиб, бу жараён давлат бошқаруви тизимининг ташқи таҳдидларга нисбатан адаптация ва қайта форматланиш қобилияти билан изоҳланади. Бундай ҳолатда давлат бир вақтнинг ўзида сиёсий назорат ва чекланган эркинликни уйғунлаштирган “гибрид бошқарув модели”ни амалга оширмоқда.

Мазкур илмий ишнинг долзарблиги шундаки, у Эрондаги ҳозирги сиёсий ва иқтисодий трансформацияни “мувозанатли хавфларни бошқариш” (balanced risk management) модели нуқтаи назаридан таҳлил қилади. Бу ёндашув мамлакатнинг ташқи босимлар шароитида ички барқарорликни қандай усуллар орқали таъминлаётганини ёритиб беради.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили (Literature Review). Сўнгги йилларда Эрон Ислом Республикасининг сиёсий тизими, иқтисодий барқарорлиги ва ташқи босимларга мослашув стратегияси халқаро илмий доираларда кенг муҳокама қилинмоқда. Тадқиқотчилар фикрига кўра, Эроннинг сиёсий тизими анъанавий автократик бошқарувдан фарқли равишда ўз ичига “институционал мослашув” ва “гибрид бошқарув” элементларини мужассамлаштирган мураккаб моделни ташкил этади.

Хусусан, Д.Хеллер (2022) ҳамда К.Энтин (2023) ўз тадқиқотларида Эрон сиёсий тизимини “ҳимоявий автократия” (defensive autocracy) модели сифатида изоҳлайди. Уларнинг фикрича, Эрон ҳукумати ички барқарорликни сақлаш учун ташқи босимларга жавобан иқтисодий ва маъмурий ресурсларни сафарбар этиш орқали “мувофақиятли мувозанат сиёсати” ни юритмоқда.

М.Ал-Касимий (2024) ва А.Фаррухий (2023) сингари минтақавий тадқиқотчилар эса Эрон жамиятидаги “назоратли эркинлик” тамойилини давлат легитимлигини мустаҳкамловчи сиёсий восита сифатида таҳлил қиладилар. Уларнинг фикрича, Эрон ҳукумати демократик ислохотларга чекланган йўл очиш орқали ижтимоий барқарорликка

эришмоқда. Бу ёндашув аҳолининг норозилик даражасини пасайтириш ва халқаро босимларни юмшатиш билан изоҳланади.

Бундан ташқари, БМТ (2024) ва Халқаро Валюта Жамғармаси (IMF) ҳисоботларида Эрон иқтисодиётининг санкциялар шароитида ҳам ички ресурсларни диверсификация қилиш ва импортга қарамликни камайтириш йўли билан ўсишни давом эттираётгани қайд этилган. Бу ҳолат Эрон иқтисодий сиёсати прагматик йўналишда шаклланаётганини, яъни “ички ўсиш ва ташқи қаршилиқ ўртасидаги мувозанат” концепцияси асосида ҳаракатланаётганини кўрсатади.

Тадқиқот методологияси (Research methodology). Тадқиқот асосий эътиборни Эрон Ислом Республикасининг 2025 йилги сиёсий ва иқтисодий муҳитини таҳлил қилишга қаратди. Илмий адабиётлар, халқаро ташкилотлар ҳисоботлари ва оммавий ахборот воситалари маълумотлари фойдаланилди.

Тарихий–қиёсий метод орқали ҳозирги жараёнлар илгариги даврлар билан таққосланди, институционал таҳлил усули эса “гибрид бошқарув” механизмларини ўрганишга хизмат қилди.

Аналитик метод орқали манбалар таҳлил қилинди ва сиёсий барқарорлик ҳамда иқтисодий адаптация ўртасидаги боғлиқлик изоҳланди. Манбалар қиёсий таҳлил қилиб, натижалар объектив хулосалар шаклида ифодаланди.

Таҳлил ва натижалар. Техрон бугунги кунда бир вақтнинг ўзида минтақавий ва глобал босимларни бошдан кечираётган давлат марказидир. 2025 йилдаги ҳарбий тўқнашувлар ва БМТ санкцияларининг қайта тикланиши Ислом Республикасини жиддий сиёсий, иқтисодий ва дипломатик синовларга дучор қилди. Бу жараёнлар нафақат ташқи сиёсатда, балки ички бошқарув тизимида ҳам янги мувозанат излаш жараёнини бошлаб берди.

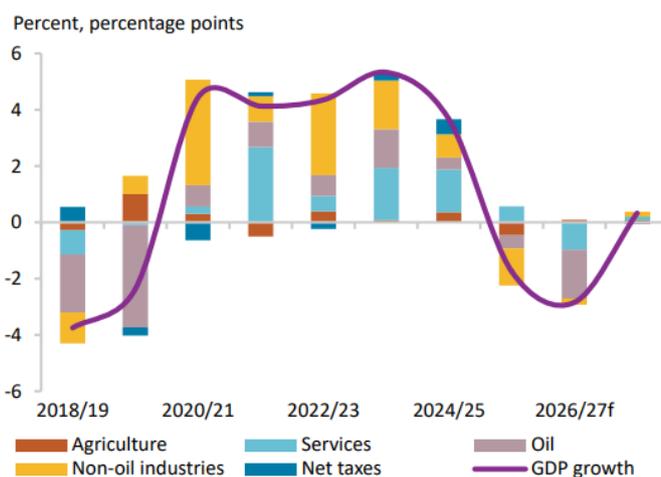
Бироқ кўплаб таҳлилчилар таъкидлаганидек, бу босим тизимнинг тўлиқ "қулаши" ёки "инқирози"ни англамайди [1]. Аксинча, сўнгги йиллардаги кузатувлар Ислом Республикаси тузилмаси ички ресурсларни сафарбар этиш ва ташқи чекловлар шароитида мослашиш қобилиятини сақлаб қолганини кўрсатмоқда.

Илмий нуқтаи назардан бу ҳолатни “институционал мослашув” деб таърифлаш мумкин — яъни, тизим ташқи таҳдидларга жавоб сифатида ўз ичидаги назорат, қонунчилик ва ижтимоий сиёсат усулларини қайта форматлаш орқали барқарорликни сақлаб қолишга интилмоқда. Бу жараён кўпинча ташқи кузатувчилар учун "заифлик" каби кўринади, аммо амалда бу давлат механизмларининг қайта қурилиши ва ички барқарорликни таъминлашга қаратилган стратегик адаптация шаклидир.

Бундай тенденция Эроннинг сиёсий тизимидаги “гибрид бошқарув” моделининг кучайиб боришидан далолат беради — у бир вақтнинг ўзида юмшоқ назорат ва чегараланган эркинлик элементларини ўз ичига олади. Ҳукумат маълум соҳаларда (масалан, ижтимоий турмуш ёки ҳижоб масаласида) нисбий юмшатиш йўлига ўтсада, бошқа соҳаларда (сиёсий хавфсизлик, жамоат назорати, суд тизими) қаттиқроқ чораларни амалга оширомоқда. Шу тарзда давлат бошқаруви босим ва мослашув ўртасидаги мувозанатни сақлаб, барқарорликни таъминлашга ҳаракат қилмоқда.

Бу ҳолатни иқтисодий кўрсаткичлар ҳам акс эттиради: IMF маълумотларига кўра, 2025 йилда Эроннинг реал ЯИМ ўсиши тахминан 0,6% атрофида бўлиб, инфляция даражаси 40% [2]. Бу рақамлар иқтисодий заифликни кўрсатса-да, тизимнинг тўлиқ инқироз ҳолатида эмаслигини исботлайди.

Эрон ЯИМнинг ўсиши ва унинг таъминловчи секторлар ҳиссаси

Манба: Эрон Марказий банки

(https://thedocs.worldbank.org/en/doc/65cf93926fdb3ea23b72f277fc249a72-0500042021/related/mpo-irn.pdf?utm_source=chatgpt.com)

Юқоридаги расмдан кўриш мумкинки, 2018/19 йилда ҳақиқий ЯИМ нефть ва бошқа секторлар пасайиши сабабли салбий (-4%) ўсиш кўрсатди. 2020/21 йилдан эса ЯИМ +5%гача ўсди, бу асосан хизматлар ва қишлоқ хўжалиги ҳиссаси билан боғлиқ. 2024/25 йилда асосий драйверлар сифатида хизматлар ва нефть сектори ўрин олди, 2026/27 йилда ўсиш қарийб 0%га тушиб, иқтисодий секинлашишни кўрсатмоқда. Қишлоқ хўжалиги ва хизматлар сектори ЯИМ ўсишига барқарор ижобий таъсир кўрсатади. Нефть сектори эса йилдан йилга ўзгариб туради, нефтсиз саноат ва солиқлар ҳиссаси кичик ва мўтадилдир. Шу билан, иқтисодий ўсиш асосан нефть ва хизматлар ҳиссасига боғлиқ, қишлоқ хўжалиги ва нефтсиз саноат эса барқарорликни таъминлайди.

Юкоридагилардан келиб чиқиб, Эрон ҳозирги босқичда классик инқироз эмас, балки “сохта заифлик” ҳолатида — яъни ташқи томондан заиф кўринувчи, лекин ички жиҳатдан стратегик қайта қурилиш жараёнида бўлган давлат сифатида намоён бўлмоқда.

Хавф ёки мослашув: Эроннинг сўнгги ўн йилликдаги сиёсий-иқтисодий траекторияси шундан далолат берадики, бу мамлакат учун кризислар шунчаки муаммо эмас — балки бошқарув тизимини “қайта калибровка қилиш” воситаси сифатида хизмат қилган. Халқаро санкциялар, ички норозиликлар ва минтақавий зиддиятлар тизимли равишда давлат бошқаруви фалсафасини синовдан ўтказди. Бугунги кунда Ислом Республикаси бошқарув тизими анъанавий “қаттиқ назорат” моделидан фақат чекланган соҳаларда фойдаланмоқда, умумий стратегия эса — “йўналтирилган мослашув” (adaptive governance) тамойилига асосланмоқда.

Бу жараённинг марказий ғояларидан бири — “назоратли эркинлик” (controlled liberalisation) модели. Масалан, Техрон ва Исфаҳон каби йирик шаҳарларда диний либос сиёсатида айрим эркинликлар кузатилмоқда [3]. Аммо бу тенденция умуммиллий ислохот сифатида эмас, балки маҳаллий даражадаги ижтимоий импульсни бошқариш механизми сифатида талқин этилмоқда. Бунинг ортида турган мақсад — жамиятдаги турли қатламлар орасидаги зиддиятни кучайтирмасдан, ижтимоий барқарорликни сақлаб қолишдир.

Бирок, шу билан бирга, бошқа соҳаларда назорат кучайган. Human Rights Watch (2025) маълумотларига кўра, сўнгги бир йил ичида сиёсий фаоллар ва журналистлар фаолиятига оид ҳибсга олиш ҳолатлари 17% га ошган [4]. Бу рақамлар ташқи таҳдидлар шароитида давлатнинг “мустаҳкамлик орқали мослашув” стратегиясини амалга ошираётганидан далолат беради.

Ижтимоий жиҳатдан қаралганда, бу мослашув стратегиясида “ҳиссий бошқарув” элементлари ҳам бор — яъни жамоат фикрини назарда тутган ҳолда символик юмшашлар орқали ички барқарорликни таъминлаш. Эрон раҳбариятининг бу сиёсати реал эркинликни эмас, балки “эркинлик иллюзияси орқали назоратни сақлаш”ни англатади, деб ёзади Carnegie Middle East Center таҳлилчиси Сана Азоди [5].

Шу тариқа, Эроннинг 2025 йилдаги ҳолати “кучсиз давлат” модели билан эмас, балки “мувозанатли хавфларни бошқариш” (balanced risk management) модели билан тавсифланади. Бу — хавфни инкор этмасдан, уни идора қилиш орқали барқарорликни сақлаб қолиш амалиётидир.

Иқтисодий кўрсаткичлар: 2025 йилга келиб Эрон иқтисодиёти мураккаб трансформация босқичига кирди. Бу жараённи бир томондан халқаро изоляция, иккинчи томондан ички бозорни модернизация қилиш уринишлари белгилаб турибди. Давлат иқтисодиётидаги айрим қийинчиликларга қарамасдан, Эрон ҳозирча иқтисодий инқироз

босқичига кирмаган, балки “чегараланган ўсиш” модели асосида барқарорликни сақламоқда.

Iran International ва Shabtab News маълумотларига кўра, 2024 йилда Эроннинг ташқи савдо ҳажми пасайишга учраган ва 17 йил давомида кузатилган ЯИМ ўсиши биринчи марта қисқарган — 2025 йил баҳорида -0.1% даражада қайд этилган. Бу ҳолат ташқи санкциялар, нефть экспорт бозорларидаги рақобат ва минтақавий хавфсизлик муаммолари билан изоҳланади [6].

Бошқа муҳим соҳалар — нефть, табиий газ ва минерал ресурслар ҳам босим остида. U.S. Energy Information Administration (EIA) ҳисоботида қайд этилишича, Эроннинг табиий газ экспорти 2023 йилда 681 миллиард куб футдан 515 миллиардга тушган [7]. Бу 24%лик пасайиш мамлакатнинг асосий валют тушумларига таъсир этган бўлса-да, ички ишлаб чиқариш ҳажмидаги қайта тақсимот орқали қисман барқарорлик таъминланган.

Коррупция ва институционал сифат муаммолари: Transparency International'нинг 2024 йилдаги ҳисоботида кўра, Эрон 180 мамлакат орасида 151 ўринни эгаллаган (Corruption Perception Index 2024) [8]. Бу кўрсаткич давлат бошқарувида шаффофликнинг етишмаслиги, хусусан, давлат тендерлари ва нефть-газ соҳасидаги лицензия тақсимоли жараёнларидаги муаммолар билан изоҳланади. Шу билан бирга, мамлакатда “рақамли шаффофлик тизимлари” ни жорий этиш ҳаракатлари ҳам кузатилмоқда — айниқса 2025 йил бошида ишга тушган “E-Tax” тизими солиқ тўловчиларни электрон кузатиш имконини яратди [9].

Имкониятлар ва ташқи бозордаги манёврлар: Юқоридаги тўсиқларга қарамасдан, Эрон иқтисодиётида маълум имкониятлар ҳам мавжуд. Financial Times маълумотларига кўра, 2024 йилнинг биринчи чорагида нефть экспорти кунига 1.56 миллион баррелга етган — бу 2022 йилдаги кўрсаткичга нисбатан 12% юқори [10]. Бу ҳолат Эроннинг халқаро санкция шароитида ҳам “чегаралардан ташқарида манёвр қилиш” қобилияти борлигини кўрсатади. Энергия сектори орқали Эрон нафақат валют тушумини таъминламоқда, балки Хитой, Ҳиндистон ва Туркия билан узоқ муддатли стратегик келишувлар орқали бозор маневрини сақлаб турибди.

Шундай қилиб, Эрон иқтисодиётидаги 2025 йилги ҳолатни “ижобий ўсиш” деб бўлмади, аммо уни “мувозанатли барқарорлашув” деб таърифлаш мумкин. Давлат иқтисодиёти санкцияларга қарамасдан, ички бозор фаоллигини сақлаб, ташқи алоқаларда чекланган, аммо стратегик имкониятларни ишга солмоқда.

Этник озчиликлар ва фуқаролик фаоллари ҳолати: Эроннинг инсон ҳуқуқларига оид HRANA (Human Rights Activists News Agency) ҳисоботида кўра, 2024 йил давомида этник ва диний озчиликлар қатламига оид 262 нафар шахс ҳибсга олинган, шуларнинг 109 нафари

суд орқали эмас, ҳуқуқий асосиз равишда ушланган. Бу кўрсаткич 2023 йилдаги маълумотларга нисбатан 18%га юқори. HRANA таҳлилида айтилишича, ҳибсга олинганларнинг катта қисми курд, бахой ва озарбайжон миллати вакиллари [11].

2025 йил март ойида Европа Иттифоқи Эронда инсон ҳуқуқлари билан боғлиқ вазиятни баҳолаган ҳолда етти шахс ва икки ташкилотга нисбатан янги санкциялар жорий этди. Бу чекловлар, асосан, ички хавфсизлик хизматлари ва суд тизимидаги юқори лавозимли шахсларга тааллуқли бўлиб, уларга Европага сафар қилиш ва активларидан фойдаланиш тақиқланган. Европа Иттифоқи баёнотида таъкидланишича, санкциялар “адолат тизимида шаффофлик ва ҳисобдорликни таъминлашга қаратилган” [12].

Юқоридаги кўрсаткичлардан кўринадики, Эрон ҳукумати “эркин фуқаролик муҳити” ни чекланган даражада қайта шакллантиришга ҳаракат қилмоқда. Бир томондан — ҳижоб ва маиший ҳаётдаги айрим енгилликлар, ижтимоий тармоқлардаги фаолликка нисбатан нисбатан мулойим муносабат; иккинчи томондан — сиёсий фаоллар, журналистлар ва талабаларга нисбатан қонунчиликнинг қаттиқ қўлланилиши. Бу “назоратли эркинлик” сиёсатининг ижтимоий соҳадаги оқибати ҳисобланади.

Бундай стратегия давлат учун қисқа муддатли барқарорликни таъминлаши мумкин, аммо инсон ҳуқуқлари нуқтаи назаридан узоқ муддатли ижобий натижаларни кафолатламайди. Ҳуқуқий тизимда эркинликнинг ноаниқ қоидалар асосида чекланиши жамиятда ҳуқуқий ишончни пасайтиради, шу билан бирга, давлатнинг халқаро имижига ҳам таъсир кўрсатади.

Шу нуқтаи назардан, Эрон ҳозир “ижтимоий назоратнинг янги босқичи”ни бошдан кечирмоқда — у ерда кўрқитиш орқали эмас, балки чекланган эркинлик иллюзияси орқали фуқаролик фаолияти тартибга солиноқда.

2025 йилги Эрон сиёсий муҳитини таҳлил қилганда, энг диққатга сазовор жараёнлардан бири — назорат ва эркинликнинг бир вақтда фаол бўлишидир. Бу ҳолат давлатнинг анъанавий авторитар моделидан гибрид бошқарув тизимига ўтишини англатади: ҳокимият босимни юмшатган ҳолда унинг чегараларини аниқ белгилаб, ижтимоий муҳитни “назоратли эркинлик” асосида бошқармоқда.

Эрондаги бу янги сиёсий архитектура уч асосий босқич орқали намоён бўлади:

1. Ижтимоий юмшаш (Controlled Social Relaxation)

Йирик шаҳарларда — хусусан, Техрон, Исфаҳон ва Табризда — фуқаролар ҳаётида маълум даражада очиқлик ва озодлик элементлари кузатилмоқда. Масалан, ҳижоб талаблари бўйича жорий этилган жазо чоралари қисман юмшатирилган, айрим кафелар ва ижтимоий майдонларда эркин фаолият шакллари тикланган. BBC Monitoring маълумотларига кўра, бу сиёсат давлат томонидан фуқаролик босимини камайтириш ва

ижтимоий босимни енгиллаштириш механизми яратиш мақсадида амалга оширилмоқда. Бироқ бу озодлик кенг жамият эмас, балки иқтисодий жихатдан таъминланган, шаҳар аҳолиси учун кўпроқ мўлжалланган. Бу орқали давлат эркинликни бошқариладиган ресурс сифатида қўлламоқда [13].

2. Башоратли назорат ва репрессия (Predictive Repression)

Ижтимоий юмшаш ортида Эронда “башоратли назорат” тизими ривожланмоқда. Бу моделда давлат фуқароларнинг хатти-ҳаракатини олдиндан таҳлил қилиб, рақамли маълумотлар асосида назорат чораларини белгилайди. Carnegie Endowment for International Peace маълумотларига кўра, 2024 йилдан Эрон ички хавфсизлик тизими социал медиа таҳлил платформалари орқали фуқаролар фаоллигини кузатиб бормоқда [14]. Бу жисмоний репрессияни камайтиради ва уни алгоритмли назорат билан алмаштиради. Яъни давлат нафақат воқеаларга жавоб беради, балки уларни олдиндан башорат қилиб, профилактик назоратни амалга оширади.

3. “Эркинлик иллюзияси”: ижтимоий ифодалар орқали назорат (Illusion of Normalcy)

Интернет ва оммавий ахборот воситаларида тарқалаётган “эркин ҳаёт” тасвирлари — кафелардаги аёллар, мусиқа тadbирлари, ижтимоий фаоллар фаолияти — жамиятда норозилик даражасини пасайтирувчи “психологик босимни юмшатиш механизми” вазифасини бажаради. Al Jazeera Analysis буни “displayed liberalism” деб таърифлайди — яъни давлат чекланган эркинликни намоён этиш орқали эркинлик истагини бошқаришга интилади. Шу тариқа, фуқароларда “назорат кучсизланди” деган иллюзия вужудга келади, аммо амалда назорат янги шаклда кучайган бўлади.

Бу жараёнлар умумий ҳолда “институционал қайта ўрганиш” босқичини ифода этади. Давлат тизими босим ва юмшашни ўзаро уйғунлаштириш орқали барқарорликни таъминлашни ўрганмоқда. Бу сиёсий тизимда “кучсизлик” кўриниши аслида ўзгариш ва мослашув даврини англатиши мумкин — чунки заифлик тўғрисидаги жамоавий тасаввур тизимнинг реал қайта қурилиши жараёнини яширади.

Эронда ҳозирги сиёсий назорат фақат кўрқитиш ёки жазо орқали эмас, балки психологик босим, чекланган эркинлик ва рақамли кузатув орқали амалга оширилади. Бу замонавий гибрид бошқарувдир ва анъанавий авторитаризмдан фарқ қилади: ҳокимият куч ишлатиш ўрнига, эркинликни бошқариш ва тартибга солишга асосланади.

Эроннинг сиёсий ва иқтисодий келажаги ҳозирги шароитда бир қатор ички ва ташқи хатарлар билан боғлиқ. Бу хатарлар асосан қайта жорий этилган санкциялар, Исроил билан минтақавий зиддият, ҳамда мамлакатнинг ҳарбий салоҳиятини кенгайтиришга бўлган эҳтиёж орқали шаклланмоқда. Шундай вазиятда Эрон учун эътибор қаратилиши мумкин бўлган стратегик йўналишлар қуйидагича кўрилади:

1. Иқтисодий диверсификация қилиш ва санкцияга қарши барқарорлик

Эроннинг нефть ва газга боғлиқлик даражаси санкциялар таъсирини юмшатишда муҳимдир. Саноат ва хизматлар секторларини ривожлантириш, технология ва инновацияларни жорий қилиш ички бозорни мустаҳкамлайди ва иқтисодий зарбаларга чидамликни оширади. Масалан, Хитой ва Россия билан энергетика ва инфратузилма соҳасида ҳамкорлик, шунингдек BRICS билан ҳамкорлик, Эронга ташқи инвестициялар ва экспортни таъминлашда имкониятлар яратади, ҳатто санкциялар остида ҳам.

2. Институтларнинг мустаҳкамлиги ва ички барқарорлик

Санкциялар ва ички норозиликлар мамлакатнинг институционал барқарорлигига босим ўтказди. Шу боис Эрон учун назорат ва ҳисобдорлик механизмларини такомиллаштириш, давлат бошқарувида шаффофликни ошириш муҳим аҳамиятга эга. Бу коррупция даражасини пасайтириб, ички сиёсий ва иқтисодий барқарорликка хизмат қилади. Бундай институционал мустаҳкамлик ҳарбийлашувга ҳам қўмаклашади, чунки давлат фаолиятининг ҳарбий ва ҳарбий-иқтисодий ресурслари самарали тартибда тақсимланади.

3. Минтақавий зиддият ва халқаро муносабатларни мустаҳкамлаш

Исроил билан минтақавий низо ва ҳарбийлашув шароити Эрон учун халқаро ҳамкорликни стратегик жиҳатдан қайта кўриб чиқишни талаб қилади. Маданий, иқтисодий ва стратегик шерикликларни кенгайтириш, ташқи сармоя ва экспорт имкониятларини яхшилаш, шунингдек минтақадаги ҳарбий ва сиёсий манёврлар учун энг яхши шарт-шароитларни яратади. Масалан, Хитой ва Россия билан энергетика, инфратузилма ва мудофаа соҳаларидаги келишувлар Эронга геостратегик устунлик беради.

Хулоса қилиб айтганда, Эрон ҳозирда “заифлик” босқичида эмас, балки янги институционал қайта ўрганиш ва таълим жараёнида турган давлат ҳолатида кўринмоқда. Давлат эски абсолют назорат механизмларини қисман ташлаб, улар ўрнида гибрид модел — назорат ва юмшатишнинг уйғунлигини жорий этмоқда. Бу модельда назоратни бекор қилиш эмас, балки уни белгилаш, тартибга солиш ва шароитга қараб ўзгартириш учун янги воситалар ишлаб чиқилмоқда.

Бу ҳолатни тўлиқ тушуниш учун нафақат назарий таҳлил, балки амалий статистик ўлчовлар ва мунтазам мониторинг зарур. Масалан, санкциялар таъсири, ички иқтисодий кўрсаткичлар, ижтимоий фаоллик ва инсон ҳуқуқлари соҳасидаги динамика каби кўрсаткичлар давлатнинг мустаҳкамлик ва мослашув қобилиятини баҳолашда муҳимдир.

Шу тариқа, Эрон ҳозирги шароитда заифликни эмас, балки янги стратегия, институционал ўргатиш ва гибрид барқарорлик моделини ривожлантириш босқичини

намоён этмоқда. Бу эса мамлакатнинг ички ва ташқи хатарлар орасида мувозанатни сақлаш ва узоқ муддатли барқарорликни таъминлаш имкониятини яратади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. “Pezeshkian says Iran won’t collapse under sanctions.” Iran International, 26 May 2025. URL: <https://www.iranintl.com/en/202505268267>
2. IMF. Country page: Iran (data and 2025 projections on GDP, inflation, population). International Monetary Fund, 2025. URL: <https://www.imf.org/en/Countries/IRN>
3. León Jaime. “Iran eases veil norms but Iranian women remain wary.” Agencia EFE, 31 January 2025. URL: <https://efe.com/en/other-news/2025-01-31/iran-eases-veil-norms-but-iranian-women-remain-wary/>
4. Human Rights Watch. World Report 2025: Iran. New York: Human Rights Watch, 2025. URL: <https://www.hrw.org/world-report/2025/country-chapters/iran>
5. Azodi Sina. “Why a Maximalist Approach to Iran Talks Won’t Work.” Foreign Policy, 28 May 2025. URL: <https://foreignpolicy.com/2025/05/28/iran-nuclear-talks-enrichment-standoff-trump-administration/>
6. Shabtab News. “Iran’s economy shrank even before UN sanctions hit — According to the Statistical Center of Iran, GDP shrank by 0.1% in the spring, ending 17 straight quarters of expansion.” 26 September 2025. URL: <https://english.shabtabnews.com/2025/09/26/iran-economy-shrank-even-before-un-sanctions-hit/>
7. U.S. Energy Information Administration (EIA). “Iran Natural Gas Overview 2023–2024.” December 2024. https://www.eia.gov/international/content/analysis/countries_long/iran
8. Transparency International. “Corruption Perceptions Index 2024.” 2024. <https://www.transparency.org/en/cpi/2024/index/nzl>
9. Financial Tribune. “Iran Launches E-Tax System to Track Taxpayers Digitally.” 2025. <https://financialtribune.com/articles/economy/iran-launches-e-tax-system>
10. Financial Times. “Iran oil exports hit 6 year high as west prepares sanctions.” 18 April 2024. URL: <https://www.ft.com/content/00bb5653-e9c-11ec-9ab3-c2e42119>
11. Human Rights Activists News Agency. Annual Analytical and Statistical Report on Human Rights in Iran for the year 2024. December 2024. URL: <https://www.en-hrana.org/annual-analytical-and-statistical-report-on-human-rights-in-iran-for-the-year-2024/>
12. Council of the European Union. EU sanctions against Iran – Repression and human rights violations in Iran. Paris: Consilium Europa, 2025. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions-against-iran/>
13. BBC Monitoring. “Reform or repression? Inside Iran’s new social media bill.” 27 July 2025. URL: <https://monitoring.bbc.co.uk/product/b0004bg1>

14. 1A. “Know It All: AI, facial recognition, and police surveillance.” 1A (WAMU), <https://the1a.org/segments/know-it-all-facial-recognition-and-ai-in-police-surveillance/>